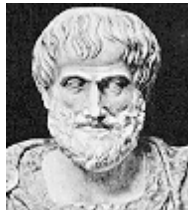

ADAMEC JIŘÍ
FILOSOFICKÝ SEMINÁŘ
KATEDRA TEORIE

MILAN KUNDERA
V TICHÉ EXISTENCI BOUŘLIVÉHO
ZÁPADU
L'inspiration des personnalités

Jiří Adamec

Brno 2024

MILAN KUNDERA
V TICHÉ EXISTENCI BOUŘLIVÉHO
ZÁPADU
L'inspiration des personnalités

Jiří Adamec

© Jiří Adamec
Filosofický seminář – katedra teorie
IČ 105-48-629/160

Předkládaný text nemá redakční úpravu a korekturní zpracování. Tímto se omlouváme za případné tiskové nedostatky, které mohly uniknout naší pozornosti.

Pour Mme

Bernadette Moullion

*Magická opona upletená z legend, byla zavěšena
před světem*

MK

© AJ Paris leden 2024

O B S A H

Úvod

1. Čím je literatura Milana Kundery stále živá?
2. Dobové paradigma a jeho vliv na Milana Kunderu
3. Milan Kundera a režimní konfrontace
4. Politika a náboženství
5. Na čem záleží?
6. Nic méně a nic více než nejniternější z nejniternějších
7. Nesamozřejmost bytí
8. Co se táhne dějinami je přítomné
9. Mezi realitou a estetikou

Závěr

Je mnoho důvodů, proč některé knihy psát a jiné, zase nepsat. S touto otázkou jsem se hned na začátku utváření předloženého textu také zabýval. Autoři, jakými je i Milan Kundera, jsou dosti výmluvní - sami sebou. Daleko důležitější tedy je, číst jejich knihy. A tak důvodem vzniku oněch následujících stránek není nic víc, než zvláštní nutkavost, vycházející z jakési osobní spřízněnosti, mající tři prameny: žijete ve městě, kde se váš oblíbený autor narodil, pak bezpočtem návštěv místa, kde autor žil, a kde jste aktuálním souhrnem strávili téměř dva a půl roku vlastního života a konečně, také blízkostí myslitelského úsilí s oním autorem, jemuž se samozřejmě nemůžete rovnat, ale přesto se jím, i tak v existenciální rovině, zabýváte.

© AJ Paris leden 2024

Ú V O D

V souvislosti s Milanem Kunderou budeme vždy slýchat přímé nebo nepřímé srovnání s *Jean-Paul Sartrem* a *Martinem Heideggerem*. Popravdě, kdo by se pro takové analogie čertil? Je to vskutku dobré uskupení. Jedno mají všichni společné. Šlo jim o vystižení podstaty přítomného s naléhavostí pro budoucnost. Nikde se pro tyto autory tento problém intelektuálně či katedrově neskrývá, protože je bezprostředně v každém z nás, universálně. Právě proto je to problém tak tíživý, nelehký a pro mnohé nesnesitelný. *Bytí je totiž otevřené*. Pouze způsob nahlížení člověka na jeho přítomnost se uzavírá duchovní slepotou. Spisovatelství není víc, než brána k otevřenosti tomuto *nelehkému bytí*. Romány se líbí pouze proto, že v nich čtenáři zahlédnou sebe samé. Špatný román bývá příliš subjektivní, a tak v něm nikdo nic nezahlédne, protože je to román o vlastním spisovateli, a co je komu po něm. Román musí být o lidech, aby mluvil všeobecnou řečí, a tím se stal předmětem myšlení všech. Tedy, musí to být román, o kterém se mluví, filosofuje, román který je svojí vyjímečností nedostižný, jelikož takto psát vskutku není dáno ani tomu, kdo si pouze myslí, že na to má. Talent se utváří jako mor – ten, kdo jej má, nemůže bez psaní žít, je tím posedlý v mučivé samotě a v trvalých nejistotách, kde udělal chybu, popřípadě žije s výčitkami, že by svoji knihu, kterou vidí na pultech, nikdy nenapsal a stydí se za ni, i když mu nebo jí, druzí za ni pochlebují.

Při jednom několika měsíčním fungování v Paříži, kdy jsem měl pocit, že je mi to život dlužen, se mi do rukou dostala možnost, opatřit si Kunderovy sebrané spisy z nakladatelství *Pléiade*. V uběhlém roce jsem si z jara všimnul, že se opět a znovu Kunderovo dílo ve Francii vydává. Ohlas tohoto zájmu mne značně potěšil.

Jiří Adamec (Paris), leden 2024

§1. ČÍM JE LITERATURA MILANA KUNDERY STÁLE ŽIVÁ ?

Když západní společenství, a vlastně celá západní kultura vytuší nebezpečí *ztráty všech hodnot*, potom se toucí stébla chytá. Čte se *Bible*, poukazuje se na minulost, líbají se ruce „prorokům“. A mezi tím přichází vhod i spisovatelé velkých jmen, aby stébla zesílila a podstatně zakořenila.

Proč ovšem nejsou, tito všichni, bráni vážně (nebo alespoň vážněji či s ohledem) svojí dobou, lidmi, čtenáři, společenstvím své přítomnosti? Je to jednoduché. Aby myšlenka měla svoji platnost, musí být prověřená časem. To už je její úděl. Přítomným myšlenkám se nevěří. Čím to? Jsou křehké! Není možné „myslet“ bez bojovnosti, obhajob, korekcí, není možné myslet bez přemýšlivého domýšlení. Takto se „ukazuje bytí“ ve svém průběhu (*„Sejn“ – Martin Heidegger*) v tomto případě životem a jeho uchopením ve vyjasňující řeči a dialogem, tedy *událostí* nalézaného v pomíjivosti slov.

Svou kulturu, politické zřízení, často i své hranice jsou s to národy pociťovat jako vlastní lidské dílo, tedy jako otázku a problém, ale sama národní existence je pro ně danost povýšenou nad jakákoli tázání.

•
Spisovatelé čeští mají odpovědnost za samo bytí svého národa a mají ji dodnes, protože od úrovně českého písemnictví, od jeho velikosti či malosti, odvahy či zbabělosti, provinciálnosti či všelidskosti, závisí do značné míry odpověď na životní otázku národa:

Stojí jeho existence vůbec za to? Stojí za to existence jeho jazyka?

(Unesený Západ, Brno, Atlantis 2023, strany 9 a 23)

Zde se tedy nachází nejvlastnější odpověď. Bytí se člověku otevírá v jeho schopnosti, mluvit za myšlenku a myšlenkou samotnou. Myšlení je jazykem, řečí přein-

terpretovaný vnitřní obraz našeho bytí, její *hermeneutický výkon* (Hans-Georg Gadamer), přepracováním původního náhledu v aktuálně sdělovaný stav postoje. To původní a to aktuální už tedy spolu nemusí tak dalece souviset, ale pouze se podmiňovat a z jakési časové vzdálenosti na sebe nahlížet a respektovat se, brát se v evidenci a v potaz.

V tomto duchu je, tak dále rovněž možné, nahlížet stavební strukturu Kunderových textů. Jedná se o vytrvalý poměr mezi *původním* a *aktuálním*. Pakliže tomu tak je, drží stavba jeho sdělení při sobě, nerozpadá se a má význačnost své výmluvnosti, která je zpřítomňujícím aktem *základů*, o nichž se tak mnohdy mylně domníváme, že jejich vliv, už dávno pominul.

Zásadně vytesán vlnami minulosti, spěje přítomný člověk za horizont budoucího času, jenž zůstaven bezprostředními rozhodnutí dneška, sám sebe naplňuje opět, co by výchozí bod z pramene toho, co již dávno pominulo. Člověk je tedy neukončitelná entita svého vlastního jsoucná. Otáčející se kruh dějinnosti, který vlastně žádnou historicitu neobsahuje, neboť představuje pouze vždy přítomný okamžik odvíjející se existence. To první z čeho jest tento pramen utkán je *uděl sebero-zvrhování v pojmu*, jenž jediný může vyjevit člověku jeho všechny tři časové úseky *v jednom jediném*, a tím jest *slovo* neboli – *le concept*.

Tento *určitý pojem*, *co by rozvrh*, zůstává sám sebe obsahem. Nebo spíše průběhem toho, co obsahu teprve nabývá. Jest to příběh o několika poschodích. První je nápad – ten prostý okamžik, který se vyskytne bez očekávání v celé své kráse, jako by dílo už bylo hotové. Sekundují mu emoce, tj. nadšení pro realizaci celého toho díla. Pak je tu čas, kdy se spisovatel pouští do zpracování, aby nakonec ve vší vážnosti pokračoval tak, jak se přeci jen, původní záměr mění u vědomí odpo-

vědnosti, že výsledek přeci, a o to jde, bude snad, také někdo číst.

Ať jakkoli, Milan Kundera zjevně *nepsal*, jen tak z bůh darma. Základem toho, co chtěl vždy říci, byla a jest: *existence*. Člověk existuje nevývratně, nesmlouvavě, a to vědomně i podvědomně, sám za sebe. Existence, tj. především jednotlivec. Člověk existuje vždy v poměru ke svému svědomí, ke své mravní odpovědnosti.

Nic z této vzletné myšlenky nemůže nastat jako velké téma katedrové filosofie, pokud se obsah tohoto existenciálního nápadu nebude opírat o nenápadnou každodennost. Existencialismus totiž nelze nikde zahlédnout. To pouze přehlédnutelné maličkosti dělají v souhrnu ze života existencialistické peklo. Tím jest právě ona neukončitelnost bytí, neukončitelnost existence, neukončitelnost povahy toho, kam směřuje život! Pokud by člověk žil mravně, poctivě, zejména ve svých myšlenkách, partně by potom žádnou existencialistickou filosofii nepotřeboval. Vypadá to, ovšem dosti lacině. Kdyby ji z těchto důvodů nepotřeboval, co by potom zůstávalo ještě smyslem existence. Vždyť smyslem existence, jak to vypadá je, hledat odpovědi a uspokojovat zvědavost. Všechno ostatní jest v životě člověka patrně jen stafáží, která rozumu a vědomí pomáhá domýšlet existenci, alespoň v nějak přijatelných mantinelech akceptace nebo kritiky. A že to nemá konce? Budiž tak! Konec by znamenal pouze to, že všichni souhlasí a vědění už nemá, oč usilovat.

Skutečné spisovatelství musí být idealistické. To pouze ideje člověku ukazují směr a smysl existence. Má-li se ovšem spisovatelství mít o co opírat, musí to být nesmlouvavá realita nejpřítomněji realizovaného, každodenního života. Idea a skutečnost se mohou doplňovat nebo vylučovat. Jiné cesty není, to jest – *příběh*.

© AJ Paris leden 2024

§2. DOBOVÉ PARADIGMA A JEHO VLIV NA UTVÁŘENÍ VLASTNÍ FILOSOFIE MILANA KUNDERY

Lze položit kritickou otázku: v jakém smyslu byl Milan Kundera originální? A podotázka: co z myšlenek Milana Kundery, bylo již před jejich uvedením, tímto spisovatelem formulováno a vyneseno? Na hlavní otázku lze odpovědět, popřípadě, následujícím způsobem – originalita nemusí spočívat ve formulaci myšlenek nových, stačí, je-li originálním způsobem interpretována minulost, projasňující možnost pravdivějšího zhlédnutí přítomnosti.

Na podotázku odpovídám takto – byla to celá minulost, která Milanu Kunderovi sloužila k ozřejmění přítomnosti. A dodatkem: je na Milanu Kunderovi obzvlášť sympatické, že oproti přítomně módní vlně, nedosahoval k tomu, státi se prorokem. *Bytí* ve svých románech, Milan Kundera popisuje jako stav přítomnosti, cosi nastalého, co je třeba zachytit a opravit. Takže, dobové paradigma?

Už o německém mysliteli Leibnizovi Hegel ve svých přednáškách o dějinách filosofie píše, že to byl filosof, jehož příslušnost k německému národu dávno překročila své hranice směrem ke „světovosti“. Tak jak byl Sartre pravo-levý, vyvíjel se Kundera jako levo-pravý. Většina myslitelů počínaje renesancí, zastávala nějaký politický názor, nebo se k němu svými spisy vyjadřovali, popřípadě rovněž demostrovali společenským vystupováním konkrétní sociální angažovanost (například Dante Alighieri). Výjimkou byl René Descartés, který se mohl těšit svobodě myšlení, aniž by se o politiku nějak zvlášť zajímal, teprve až v Holandsku nebo ve Švédsku pod ochranou královny Kristiny. „Vyhnání z ráje“ se většinou stává nálepkou hrdinství. Lze lehko dokázat, že tomu tak skutečně je. Jazyk a prostředí extrémně vybočují z vrozené a vývojem ukotvené domoviny. Přetr-

vává jediné – obsah toho „co zůstalo v hlavě“ a tvořivým způsobem z ní může být vyňato, přetaveno do příběhu nebo pojednání, a přesto stále v aktualizované, sdílné podobě, již lze porozumět, a která ovlivňuje, oslovuje, provokuje, ba co víc, stává se obecně přijímanou myšlenkou, normou pro každodenní život, existenciálním významem, v jinak celospolečenském měřítku hodnot. Podobně, jako když se píseň stane všeobecně známou a vyhledávanou, může se stejně tak, totéž přihodit i talentovanému spisovateli. Milanu Kunderovi se toto přihodilo, patrně už na vždy, jeho šťastně volným názvem románu: *Nesnesitelná lehkost bytí*. Přitom je to úplně stejné, jako Heideggerovo zvolání v jeho knize *Bytí a čas*, kde hned na prvních stranách, tohoto epochálního díla moderní filosofie, uvádí: *Bytí je jednoduchý, a proto také nejhůře definovatelný pojem*. Heidegger tímto vyjádřením poukázal na víc jak dvou tisíci letou historii evropské filosofie, která doposud na otázku: *co jest bytí*, nedokázala zformulovat srozumitelnou odpověď. Milan Kundera, ale tutéž tezi vymezuje pouhou přítomností, nejpřítomnějším stavem údělu bytí, každodenností, vyplňovanou rozhodnutími a odpovědností v konkrétním lidském a mezilidském životaběhu.

§3. MILAN KUNDERA A REŽIMNÍ KONFRONTACE

Milan Kundera je tedy zosobněním věčného návratu téhož. V jakém smyslu? Staré pořádky přežily sebe samé. Když nelze existovat přirozeně, přechází se na existenci nucenou (vnucovanou). Podobný status určuje vždy vláda, vystrašená reálným nebezpečím ze svržení. Pozvolné prorůstání ideologie strachu, reálně se prokazující mírou represí přechází (dříve nebo později) rovněž do každodenního života lidí. Strach se stává tímto rozpoznávanou normou. Jeho překonávání se děje způsobem, kdy mezi jednotlivci panuje nedůvěra a uzavře-

nost na jedné straně, a na straně druhé bezúčelná „revolta“, spočívající ve vychloubačnosti „obcházení“ vládnoucích norem hrabivostí, podezíráním a udavačstvím. *Homo homini lupus!* Oním nietzscheovským *návratem téhož* jest vytvoření dostatečně silného podhoubí existenciální nespokojenosti, která začne vyhledávat naprosto reálně rozumná východiska. Není to už jen pociťovaná nespokojenost z nesvobody, jde o organisovaně systematické přemýšlení o tom, jak z nastalé situace ven. Začínají tak vůči sobě působit dvě oficiální síly: vládnoucí a otevřeně protivládní. V otevřeně protivládní se mj. organisují (přirozeně či jinak) pro vzájemnou spolupráci angažovaní jedinci, kteří svým tvůrčím duchem poskytují myšlenky a postoje, značně převyšující omezenost vládního totalitarismu. Taková generace musí „vyrůst“ z kořenů vlastní společnosti a není nikdy jisté, kdy se svojí odvahou, postaví se oficiální vládě, půjde s ní, a proti ní, do takového střetu. Svým vystoupením a zviditelněním kladou dvě otázky: **1.** jak daleko se člověk zapomenutostí na své počátky, a tím i skutečné hodnoty sebe sama dostal (?), **2.** co je člověk ochoten obětovat pro znovunavázání na původní danost vlastního lidství a důstojnosti (?).

Aby se takové otázky staly součástí myšlení většiny a přesvědčivým, seberefektivním důrazem zapůsobily, je zapotřebí jim dát přiměřenou formu presentace – v případě Milana Kundery – románem. S bytím, jako takovým nemá člověk věru žádnou starost. Prostě „jest“. Člověk pro bytí samo nemusí vůbec nic dělat, a průběžně *bytuje*, co by své vlastní jsoucno. Nesnesitelnou se, tato lehkost stává v okamžiku nespokojenosti, u vědomí nutnosti, že život je pravým teprve v okamžiku, až o něco jde, s potřebou sebevvedení z hrobu jednostrannosti, aktivitou rušící konformitu a politickou ospalost. Tady začíná: *filosofický zápas o smysluplnou myšlenku.*

A tak, na pořad dne, přichází mučivá myšlenka o ztrátě hodnot a důstojnosti (*přiznaná i nepřiznaná*) současně s obsesivní potřebou „vymyslet“ a prosadit vážnost a smysluplnost důvodů změn, ve jménu nového horizontu a jeho naléhavého uskutečnění. Člověk by se těchto seberealizačních potřeb neměl nikdy vzdávat, neboť nejenže *je přirozeně tvorem společenským*, ale stejně tak, měl by být, trvale vědomě, *člověkem revolujícíím*. Nemusí k tomu být podkladem *vůle k moci*, stačí Kunderova existenciální *vůle k myšlení o člověku*.

§4. POLITIKA A NÁBOŽENSTVÍ

Jaká míra útěku je ještě snesitelná? Může se víra obecně stát skutečnou revoltou? Je zbožnost vůbec nějakým druhem odpor? Politická aktivita vytváří situace (*activité politique et situation*) a poskytuje možnost k takovým postojům, které buďto cestou drobných reforem vylepšují každodenní život jeho obecnou stabilizací, nebo se ti, kdo upozorňují na spravedlnost jen stěží smiřují s jakoukoli stabilizací a zůstávají netvůrčími, věčnými „revolucionáři“ (*éternels révolutionnaires*). Vystává otázka: *Jaká politika je ve skutečnosti dobrá?* Odpověď: *Taková, která je ve shodě s hodnotami obecného dobra, jejichž nositeli mají být ti, kdo tuto politiku aktivně vykonávají v rámci moci ústavní, zákonodárné a výkonné.* Zbožnost a víra jsou potom jen subjektivní postoje, a to pouze s minimálním dosahem k aktivní politice. Subjektivní mravnost víry se těžko smiřuje s objektivitou přirozenosti protikladů. Víra jako prožitek idálu boha, se má až příliš tendenci přenášet tam, kde panuje nutnost odolávat rozporům, už samotným jejich přijetím a smířením, co by životním údělem. Tudíž *zbožnost potom může dobře sloužit jako morální cit, udávající tón rozumné zdrženlivosti.* Dobrá politika musí být naopak progresivní a zejména ne-totalitní. Tak jako

z druhé strany, víra může být dobrá, jestliže pochází z dobrovolnosti (*association volontaire*) a nikoli z politické podmíněnosti, jako například opozice dávaná na odiv.

Víra a politika jsou tedy nesouměřitelné. Vyjádřeno atheisticky – víra a politika jsou dva umělé světy, které to, co má svůj řád (nepolitický a bez víry), tedy přírodu, pouze komplikují. Víra je vírou právě proto, že nemá s realitou nic společného. Politika je politikou proto, že žádné stávající společenské zřízení (a vlastně v jakékoli době) není spokojené samo se sebou, protože nepřijalo doposud svoji přítomnost v odpovědnosti.

Víra a politika žijí metafysickým přesahem, a to v domnění, že je to přesah správně angažovaný: *ve víře směrem k minulosti, a v politice směrem k budoucnosti.* Přítomnost se oběma vytrácí v idejích a ideologii. Obojí tak vychází z nespokojenosti a zejména z nejistoty, že (a zda), vnější svět, je pouze tím, čím ve své přirozenosti jest.

Myšlením se člověk vzdaluje skutečnosti vytvářením vlastních projektů. Zda to vše je nutnost mající svůj původ ve skutečných potřebách nebo se jedná o pouhou nenasytlost, zůstává nadále otázkou. Kam ve skutečnosti směřují ideje? K rozdílnosti – *difficulté* nebo k jednotě – *unité* názorů?

Ideje jsou udržovatelé rozdílů pohledů na individuální a společenský život, na jejich hodnoty. Jejich významnou součástí je přesvědčování, ujistění a prosazování. Svoji dynamikou, která spočívá na konfrontaci s vnějším (názorem veřejnosti), interpersonálním a kulturně společenským prostředím, se z idejí, a zejména ideologie vytrácí sebereflexe. Ideologické přesvědčení má za to, že už svým obsahem, tedy tím, čím přesvědčuje, má sebereflexi svého nositele dávno za sebou. Takto ideologie ztrácí zrak, oslepuje sebe samu neboť se opírá o *většinový názor*, který je ovšem ideologicky

vymyšleným postojem. Ideolog totiž musí nejdříve přesvědčit sebe sama, že to, co obsahuje jeho názor, sdílí rovněž nějaká většina. Jak? Například tím, že nejrůznějšími sliby projektuje lepší budoucnost a za její odpovědnost, verbalizuje voliče. Ideologie je jednotlivcem nebo menšinou vnucovaný názor většině. Proto se zdá, že opuštění boha je jeden z fatálních lidských průšvihů, stejně jako vyhýbat se občanské „povinnosti“ chodit k volbám.

Pro Milana Kunderu jsou témata s obdobným zaměřením provázána šestnáctiletou linkou, mezi *Směšnými láskami* (1968) a *Nesnesitelnou lehkostí bytí* (1984). V prvním, výše uvedeném titulu se téma rozehrává v dialogu mezi Eduardem a ředitelkou školy (viz oddíl 5 až 6), a v druhé jmenované knize v kapitole *Kareninův úsměv* (oddíl 7), mezi postavami Tomášem a Terezou. Milan Kundera po oněch šestnácti letech zůstává pevně na sartrovské pozici: *člověk je vržen do svobody, jde o jeho rozhodnutí, jeho odpovědnost, vždy o osobní úděl jednotlivce.*

§5. NA ČEM ZÁLEŽÍ ?

Zdá se, že existence je o tom, jak jsou rozdělené životní úkoly, nebo spíše, jaké příležitosti jsou zahlédnuté, a tím kterým jedincem uchopené, a povýšené, na sám smysl vlastního bytí. Každý člověk hledá skrze takové naplnění rovněž důležitost sebe sama v konkurenci mezosobních vztahů a sociálního postavení. Hořký je Kunderův humor v *Žertu*, když ukazuje na samu vágnost individuální důležitosti v poměru k nutnosti obecné nápravy vnějších věcí. *Ludvík, Helena, Jaroslav a Kostka, bytují* každý ve své čtvrtině existence. Mají svá povolání o nichž se chtějí domnívat, že jsou současně i jejich posláním. Tedy nejdůležitější částí smyslu bytí. Individuální přesvědčení o tomto „faktu“ je žene do dialogu, a vynášení argumentů a nakonec i do vědomí, že žijí život ve vnitřním osamění. Protože tato nastavení, nejsou schopni změnit v sobě, ani kolem sebe, nejsou takto vlastně schopni, změnit vůbec nic.

Otázka, kolik toho tedy závisí, také na okolí, aby skutečná změna mohla nastat, zůstává diskutabilní. Je v tomto ohledu vcelku jedno, vzhledem k tématu, jedná-li se o jednotlivce nebo společnost. Princip je pořád stejný. Je to právě ono věčné staveniště *nedokončených božích záměrů (l'eternel chantier divin...)*, které se člověku, prahnoucímu po systému, ve skutečnosti staví do cesty a vysmívají se podstatou své nejistoty a neuchopitelnosti.

Co může vyvést člověka z takové situace? Patrně jen to, že se vzdá přílišného akademismu. Jak to ovšem udělat, aby i přes to, jeho filosofie zůstala nadále studnicí moudrosti a nikoli pouhým žvaněním k němuž ostatně má vždycky výrazný sklon (*bienôt la philosophie pour passer aux affaires banales – brzy filosofie přejde ke světským záležitostem*). Tato změna může nést dvojí metr. Budťo půjde skutečně o filosofii, která

se utopí v banalitách a přitom se bude domnívat, že našla hloubku sebe sama nebo ve snížení svého nároku na akademismus, najde víc porozumění v řeči každodenního života, současně s výstavbou nových otázek, neboť ty tradiční, jak se zdá, jsou již vyprázdněné, až na jednu: *co jest bytí?* Ta druhá varianta ovšem znamená ovšem obhájit se opět v nových podmínkách ontologie, metafysiky, ethiky a theologie. Nejlepší filosofie, tedy ty posuvné v myšlení celých generací, přicházely vždy, jakmile ty stávají vystřídal duch, chtějící rozumějícím způsobem předložit svět, a nikoli se jen formálně, pro pouhé „uspořádání“, účastnit neplodného sestavování tabulek. Takže filosofie, která respektuje jako prvotní téma život v každodennosti a v odvaze čelit myšlenkou nesmlouvavé nejistotě reality, a takovou ji i, pro sebe samu zachovat. Filosofie se nesmí světu vnucovat, ale má z něj vycházet, zpravidla *ex post*. Toto je nejtěsnější existence člověka v souladu a v pravdě se skutečností. Každá projekce filosofie do budoucnosti není ničím víc, než-li ztrátou pokory. Člověk může svojí existencí realitu vždy jen dobíhat. A domnívá-li se, že může existenci předběhnout, dobíhá jej tato s trestem za neposlušnost.

§6. NIC MÉNĚ A NIC VÍCE NEŽ NEJNITERNĚJŠÍ Z NEJNITERNĚJŠÍCH

S čím vším, se člověk během života vyrovnává, vzhledem k takovým jednotlivostem, jež si nárokují opakující si přítomnost, v neutuchající doráživosti, prozrazující zejména: *ano, to a nic jiného jsem Já, moje pravá byt-nost neodejmutelného?* Jde o vytrvale předkládaný sebeobraz (*image expressive*), jehož varianty se nesou životem, co by nikdy nekončícím proudem svědomí. To vše se může zakládat na ambivalencích názorů, postojů, přijímaného či odmítaného pohlaví nebo i jinak vní-

maného či chápaného smyslu vlastní existence. Ať člověk udělá nebo zamýšlí udělat velké věci, tak pokud se po jejich dokonání nezvládá vracet k sobě domů, do výchozího postavení, jsou mu, tyto „velké věci“, osobně k ničemu. Romantická revolta je přeslazený idealismus bez obsahu, i když se obsažným může zdát, protože v něm převládají zejména emoce. Tímto bezobsažným romantismem může být například, zpřítomňující návrat (*avenir*) v provolávání mrtvého hesla: *dřív, bylo líp!* Taková myšlenka se může *líbit* (*étrait particulièrement excité a la pensée*); poukazuje možná, rádoby na „kořeny“, avšak nenese nic víc, než tuto emoci nostalgické vzpomínky. *Život je jinde!* Co si z toho všeho nakonec člověk odnáší? Jen to, co si potřebuje o sobě namluvit, aby obhájil to nejpůvodnější a neodejmutelné, tedy to, co se stále vnucuje s vtíravou dráždivostí, ve slabosti přijetí, která pak jako: *démoniaque, je sens ce que les autres*, má mít důvod. Není to v pořádku, protože takto se člověk podvoluje, ale nepřekonává. Takže, se to nakonec odehraje následujícím způsobem: „*Je sui un grand poète, je possède une imagination démoniaque je sens ce que les autres ne sentent pas...*“ (Milan Kundera, *Ouevres I.*, p. 557).

Postoj a životní styl, vytrvalost a důslednost. Čím víc se člověk do těchto stavů nutí, o to bližší je čas, kdy je opustí. Na druhé straně, oč více jsou mu přirozenou součástí sebe samého, prohlubuje jejich význam současně s dosahovanými výsledky svých záměrů. *Kde je tedy život?* V tichém otevírání (*en ouverture*) nastalého a spontánně se vyjasňujícího z vlastních zdrojů, zahrnujícího nejen výsledek, ale rovněž všechny předchozí namáhavé stupně, na nichž je poctivý výsledek „*tohoto nově jsoucího*“ vystavěn. Jest to skutečné štěstí, jestliže se smysl vynoří z temnoty, co by krystalická látka všeho budoucího, v jistotě zahlédnutých provázání, kte-

rá pojednou prostoupí každým detailem, bez sebemenší pochybnosti, o jejich smyslu pro: „ *toto bytí* " samo.

A tak: „*věčný návrat téhož*“, který tu byl na začátku, se v předešlém ukazuje jako nutnost, vycházející ze sebe samé, a nikoli jako požadavek, o který se má teprve usilovat. Člověk vyžaduje, aby „věci držely pohromadě“, neboť teprve tímto způsobem, jim rozumí. To všechno může nastat, jestliže je přistoupeno k aktu jejich „*udržování*“ v souladu s tím, s čím časově, dějinně souvisí. A tím vždy jest, že souvisí výhradně a jen „se sebou samými“. O soudržnost věcí je zapotřebí se starat. Je to existenciální požadavek ještě před tím, než nastane způsob myšlení, který toto vše, potom odhaluje, co by přirozené jsoucno. Takto se člověku odemyká svět ve své niterné pravdě a poctivosti přístupu. Je to *starost (préoccupation)*, o jejíž význam musí člověk usilovat v předstihu myšlení směrem k budoucímu.

§7. NESAMOZŘEJMOST BYTÍ V SAMOZŘEJMÉM SVĚTĚ IDEJÍ - UNESENÉHO ZÁPADU

Pro Martina Heideggera měla Evropa už dlouho problém v tom, že se naprosto vzdala tradičních hodnot na úkor konzumu a všelijakých, sociálně politických převratů. Toto, dnes již „banální“ zjištění, od přelomu dvacátých a třicátých let dvacátého století nijak obsahem toho, na co poukazuje, nezesláblo. Jít proto k počátkům toho všeho, co položilo základy evropské duchovní kultury potom, ale znamená, projít a promyslet cestu, kterou doposud Evropa urazila znovu, od jejích nejelementárnějších výchozích bodů. Jenže je otázkou, kdo by se chtěl podobným podnikem zabývat, když jakékoli takové „zdržení vývoje“ oddaluje budoucnost a zpochybňuje přítomnost; historik, filosof, spisovatel...?

Ve všem, co Milan Kundera napsal, je prostoupen duch návratu a trpělivosti v mírném souhlasu s minu-

lostí, rekonstruovat na jejím podkladu přítomnost. Je potom otázkou, zda je přítomnost pravdivým navázáním na minulost či zda není jen smyšlenkou pro pohodlí těch, kdo se poctivou minulostí zabývat nechtějí? Dokonce, podznívá v jeho pracích také to, zda by nebylo přeci jen lepší, některé minulosti ignorovat nebo dokonce vyškrtnout? Téma *Unesený Západ* a nepřiznaná minulost nejdou dohromady.

Pokud se na daný text zadíváme vsutku pohledem, srovnávajícím minulost a přítomnost, nelze přehlédnout Kunderův příklon k již tradičním historicko filosofickým jménům a školám typu *Lamprecht, Burkhardt, škola Annales a u nás například František Palacký, Tomáš Garrigue Masaryk, Jaroslav Kudrna* a další.

Ano, jediným legitimním znakem, identifikujícím jakoukoli společnost jsou její: *jazyk, písemnosti, historie a přetrvávající vztah ke kulturnímu dědictví*, ať už směrem k jakékoli vyzvedávané okolnosti, s níž se má potřebu historicky ztotožňovat. Toto jest tedy ona příslušnost k sebeurčující platformě, založená na tradici.

Český národ vychází z evropských tradic. Aby se kulturní atmosféra společnosti, byla schopná udržet v potřebné pozornosti k těmto tradicím, nezbyvá, než-li jejich existenci připomínat, komunikovat o jejich významu a zejména, v souvislosti s přítomným stavem věcí, chápat například politickou odpovědnost za jejich udržování. To je, politická korektnost v praxi. Idea komunismu, vláčená socialistickými pseudomyšlenkami o budoucím dosažení jakési pochybné uniformity společenských zřízení, bez potřeby vlády a peněz, v tomto kontextu nemůže obstát. Nesplňuje totiž základní požadavek takového podniku, jakým je nerespektování vlastní minulosti, bez výhrad. Společnost, která se takových nároků vzdala s představou, že pochopila zásady vlastní budoucnosti je již dopředu odsouzena k zániku.

ku. Dějiny národů jsou přímo jejich genetickým základem. Škrtat v nich znamená, dělat mezery, které na sebe nutně v jakékoli budoucnosti potom navazují, nahlávat si, že *jsme jiní, než jakými skutečně jsme!* Úloha dějin nepředstavuje jen popis událostí, ale spoluzahrnuje stejně tak možnost modifikovat nastalé přítomnosti podle přijímaných nebo odmítaných vzorů vlastní minulosti. Tímto, a ne jiným způsobem, se ve společnosti udržuje sebevědomí národa, které tak nemusí vykrádat sousedy, ale staví ryze na vlastní půdě historicity. Komunistická internacionála je od začátku omylem, který zužuje kulturu jednotlivce na pouhý status dělníka, výrobní prostředky, výrobní síly, zboží a kapitál. To jsou potom, ale veškeré hranice. *A co dál?!*

Nezbývá, než si udržet vztah s vlastními kořeny tím způsobem, že si je bude jistá část společnosti, jako potřebu, připomínat mimo *oficiální kult osobnosti, a to západní*, na co je nutné navazovat, si *unese* pro vlastní potřebu, aby se nevytratil, alespoň životaschopný výhonek, který bude později možné vsadit do obnovené půdy, nově se rodící suverenity, svobody a samostatnosti. Takto se *unáší Západ*, pod křídla ochrany. Takto se udržuje pramen vláhy, takto zůstává nedotčeno, co si zasluhuje zůstat trvale své a nepoddajné v opatrování lidským duchem, svobodou.

Kde se tu bere, právě apel na onu svobodu? Podle Milana Kundery je to výsledek mnohovrstevného rozšíření židovství (všude a nikde doma) ve střední Evropě. Polsko, Čechy, Slovinsko, Maďarsko, Chorvatsko..., byly země, za doby druhé poloviny devatenáctého a první čtvrtiny dvacátého století, typické rozšířením židovského ducha v mnoha oblastech života společnosti. Od literatury až po průmysl ti, kdo došli nejdál, začasť také měli úzké provázání s židovstvím. Židé, ať se dělo v jejich historii cokoli špatného, nezapomínali na své koře-

ny a potřebu jejich udržování v činných souvislostech aktivně provozované kultury (jazyk, oblékání, modlitby, svátky, školství). Bylo jedno, žijí-li u sebe doma nebo kdekoli jinde. Židovství je silné právě pro vnitřní zakotvení vlastní historicity, a to nikoli jen v rámci společnosti, ale v nejnávšně položených základech tohoto ducha, kterými jsou zejména jednotlivci. Na takovou sílu nemůže stačit ani *socialismus s lidskou tváří*.

Jenomže: *střední Evropa není sát, ale kultura nebo osud (UZ-7)*. Ze střední Evropy vyprchal, už dávno, její duch svobody, neboť nikdo nepostřehl, že z ní, stejně tak unikl Západ, který se k ní hlásí jen nesměle. Proto si k sobě tyto země Západ po kouscích unáší, aby alespoň nějak zůstávaly v kontextu nebo možná, v obraze.

© AJ Paris leden 2024

§8. CO SE TÁHNE DĚJINAMI JE PŘÍTOMNÉ ***Jakub a jeho pán – pocta Denisi Diderotovi***

Historické osobnosti promlouvají k přítomnosti, zesilují rétorickou vážnost vyplývající z naléhavosti potřeb právě ubíhajícího času. Vedle toho a zejména proto, že se jedná o dobové postavy, mohou tak v rukou spisovatele vznikat mnohá srovnávání, poukazující na časové analogie. V případě *Jakuba a jeho pána* Milana Kundery je to dějinný vztah mezi *Jakubem Fatalistou* Denise Diderota a F. M. Dostojevského románem *Idiot*.

Kdo je tu ve skutečnosti „fatalistou“, „idiotem“ nebo „pánem“? Na tuto otázku nemá odpovídat logika, natož literární logika, ale paradoxy života! A jak s tím vším souvisí Denis Diderot?

Milan Kundera zde použil možná pro některé čtenáře, až příliš široký kontext. Druhá polovina osmnáctého století (Diderot), druhá polovina devatenáctého století (Dostojevskij), druhá polovina dvacátého století (Kundera). Jména, která všem nezastupují sebe sama, ale vlastní dobu a to, co z ní plyne. Tudíž, je to sociální konflikt na pozadí popisovaných osudů jednotlivých postav, niterně izolovaných pouze do vlastního příběhu.

U všech autorů je zde charakteristické, že překvapují odhalováním existenciálně skrytého významu pohybu dějin. Poskytují čtenáři zahlédnutí toho, čeho jsou každodenně přehlíženou součástí. A tím je, tajemně neviditelná spoluúčast na osudech druhých lidí ve vlastním okolí. Existenciální výlučnost je chiméra, prelud, do něhož se člověk dostává svým nepopěrným „apriori“, tj., usilovat o zbudování vlastních zájmů, paradoxně, ale s vyloučením všech. Jsou to *zájmy bez služby!*

Toto popírání práva na život jednotlivce, v úhrnu vlastních sil, intelektu a svobod, se neodehrává bez obětí. Je k tomu nutná potřebná dávka přehlížení všeho dobrého, co představuje zvláštnost nebo jinakost dru-

hého, zejména , vykazuje-li, byť jen minimální náznaky „duševní odlišnosti“. Chování je forma, myšlení je obsah. Takto jest věc stvrzena již Aristotelem.

Čím vším je vlastně život tohoto jednotlivého člověka? Nepřebornou směsí příběhů. Čím vším jsou vlastně dějiny člověka? Nepřebornou směsí příběhů. Na obě otázky lze odpovědět stejným způsobem. Proč? Protože příběh je v samé podstatě jedinou a nepopěrnou existencí, která se ohlašuje zejména tam, kde jsou stavěny otázky, chtějící z oněch příběhů pochopit, proč se dějí právě tak, jak se dějí, a jaký postoj k nim je zapotřebí zaujmout, či jakou úlohu v nich hraje ten, kdo se ptá (být je jejich nositelem) a vlastní roli si v nich osvojuje například už jen jejich kritikou, souhlasem, popřípadě tak, že si v nich (v těchto příbězích), podržuje spřízněnost s vybranou postavou, a tím i nejčastěji, vlastně, se sebou samým. Jest to v zásadě práce s formami myšlení.

Fatalismus je slovo, kterým označujeme do důsledku vedený paradox existence. Příklad? Podle Diderota ideje žijí společně s naší každodenností potřeb. A tak, nakonec: dobro, krása svoboda a třeba i svátost jsou jen jinými způsoby, kterými se člověk domáhá pohodlí užitku v tělesných rozkoších, současně s uznáním ducha, kterému toto všechno bylo umožněno svolením Boha neboť stvořil svět a dále jej nechává působit svým vlastním zákonům. Bůh tímto sám sebe učinil ateistickým. Nejhrůšnější myšlenka francouzského osvícenství. Materialistická spekulace novátorského „občana“ francouzské revoluce 1789 – 1794.

Člověk se vlastně o svůj příběh zaslouží teprve tehdy, až o něj usiluje neusilováním na poli ideologií. Jinak je to stále příběh toho někoho jiného, komu je ideologie poskytována z důvodu přesvědčení, že život lze obětovat na oltář politiky. Neboť, dále existenciální a zejmé-

na sociální usilování strhává k jednotlivosti, egoismu, popírání všeho dobrého v jinakosti a k fatalismu.

Je těžké si myslet, že by něco takového mohlo fungovat jako „idea“?! Jenže pohledem na Diderotova *Fatalistu*, Dostojevského *Idiota* a Kunderova *Jakuba*, stejný „fatalismus“ ničí život, *dobrého ducha knížete*, stejně jako vyvrací celou jednu generaci národního sebeurčení, šokovou okupací roku 1968.

§9. MILAN KUNDERA MEZI REALITOU A ESTETIKOU

Když máte nadání k pravdě, potom i ta se chce někdy vzdát své neustálé dotěrnosti a na chvíli spočinout kdesi v koutě. Nechá se vystřídat méně bolestnou harmonií myšlenek, zaměřených na pouho-pouhé obrazy, ideality například popisem toho, jak píší jiní nebo skládají hudbu. Pro Milana Kunderu to byli autoři jako už zmíněný *Nietzsche*, ale i *Janáček*, *Breton*, *Stravinskij*, *Beethoven*, *Chopin*, *Musil*, *Thomas Mann*, *Kafka* a další. Jsou to v Kunderově podání velké postavy, kterým dává na malém prostoru velkým způsobem zaznít. Estetika je velká věc. Někdy se může zdát, že tomu tak není, a že je to právě *ona*, která místo *pravdy* naopak sedává v koutě a sleduje divadlo světa, plná úzkosti. Není tomu tak! To *pravda* je úzkost sama a estetika je její věčný spouštěč k uvolnění.

Pokud nechce být estetika pouze frivolností, může na sebe *přebírat vážnost situace*. Bylo tomu tak vždycky. Říká nám pravdu komedií, dramatem, směšností, povýšením, tancem, hudbou, sochařstvím, malířstvím a slovesným uměním, zejména románem a poesií. Slovo a hudba měli k sobě vždycky blízko. A historie jest plná takových propojení. To jedno z nejdramatičtějších se odehrálo mezi Nietzsche a Wágnerem, nebo lépe řečeno mezi Nietzsche a Wágnerovým okruhem přátel.

Milovat a nenávidět je téměř zákon lásky. A Nietzsche uměl nenávidět, když nesouhlasil s mělkostí dramatického podání stejně jako s ubohostí, kterou ke stejnému přidávali svým přitakáváním diváci, zastupující většinu tamní společnosti. Tuto ubohost Nietzsche následně strestával svými texty, když poukazoval na to, co bude třeba změnit, aby se společnost zbavila *lehkosti*, která už nebyla ničím, než úpadkem pro budoucnost (*Zrození tragédie z ducha hudby*, *Tak pravil Zarathustra* a jiné). Každá taková mělkost je trestána zničením filosofů a jinak všeho dobrého, co má být samo o sobě, dál nositelem ducha.

Stejným způsobem tvořili i výše jmenovaní: *Janáček, Breton, Stravinskij, Beethoven, Chopin, Musil, Thomas Mann, Kafka*. Pro Milana Kunderu, stejně jako pro *A. Schönberga* (hudebník), to byla vždy jména, od kterých se mohl něco naučit. A jeho přirozený sklon k estetismu, tvořivosti jako takové, což je nadání vnímat uměleckou variantu bytí v tomto případě románem, nenechalo zívavého ducha bez povšimnutí tomu, že se právě tvořivý zájem velkých osobností může stát vlivem pro naplňování i vlastních představ o tom, kterak lze svět postihnout právě tímto způsobem, i když se jedná o subjektivní proces se subjektivním výsledkem, jenž i tak dokáže nakonec promlouvat k většině, tedy objektivně.

Aby se však něco subjektivního mohlo stát objektivním, musí to obsahovat bezpočet konkrétních určení. V tom nejvlastnějším smyslu slova je to v umění zejména *metafora*. Metaforou může být cokoli, co je nositelem výpovědní hodnoty. V hudbě, jako například v *symfonii* (které se ostatně rovněž někdy říká *hudební báseň*) je takovou metaforou třeba harmonie nebo prolínání harmonií v celou „větu“ a tak dále. V románu je metaforou cokoli, co má výpovědní hodnotu příkladem, v básni

verš, v malířství detail, v sochařství už jen volba materiálu. A metaforou nemusí vždy být jen krása, ale stejně tak násilná změna melodie vytvářející dojem falešné stupnice, vplouvající teprve následně do libozvučného znění. V románu třeba náhlostí bouře emocí, kterou se postava vzpírá ubíhajícím myšlenkám, aby tak autor poukázal na niternost oné vnitřní pohnutky s poukazem na sílu ducha v mravních souvislostech.

A co teprve velká umělecká díla, o kterých říkáme, že jsou geniální a podržují si věčný díl své pozornosti? Ano, jsou to převážně díla v každém detailu uspořádaná ze samých metafor. Proto jsou složitá, promyšlená, krásná, oslovující, vyjímačné, uchvacující a hodna mimořádné pozornosti osobní, společenské, kulturní i historické, v neposlední řadě i pozornosti umělecké a finanční, národní či politické. Za taková epochální díla lze považovat například egyptské pyramidy, ale stejně tak Monu Lisu, Homérovy eposy, Bibli, Platónovu a Aristotelovu filosofii, stejně jako pohádky bratří Grimmů, filosofii Immanuela Kanta, Martina Heideggera či ve své kategorii Milana Kunderu.

Jsou to všechno *Dva poločasy a Krajiny vystupující z mlh* (kapitoly knihy *O hudbě a románu*). Proč právě tento poukaz? Všechno se odehrává nedokonale, i když to člověk má tendenci dokonalostí nazývat, stejně jako fakt, že každé umění, které jest uznáno uchvacujícím, je jím jen proto, že si v sobě podržuje jistou dávku tajemství, zahalení. Jen si to představme, kdybychom o Mana Lise věděli všechno a nepopěrně, skončila by ve sklepě v koutě mezi malířským brakem. To vlastní zahalenost tajemstvím ji dělá nejlepším dílem v oboru malířství, nadto, že je ztvárněná samozřejmě nesporným duchem technické dokonalosti. Myšlenky velkých filosofů nejsou výsledkem utrápeného přemýšlení, ale zjevně výsledkem lehkosti přicházejících nápadů. Vždy

jsou to však díla, která sama sebe definují pouze ve svém čase, ve své polovině tohoto času, neboť tou druhou polovinou je každodenní život, a nikoli jeho výjimečnost, zachytávaná jako umělecký kus. Být umělcem znamená, být poločasem reality, která se tak, jako tak skládá z ideje a skutečného života, kdy si oba k sobě hledají místo pro pochopení smyslu existence.

Je, ale umění, které se chce reality vzdát, pro umění samo (*l'art pour l'art*). Nedá se říci, že by to bylo umění neživotné. Má, stejně tak, právo na svébytnost, jako cokoli jiného, co stále vychází z potřeb lidského ducha. Ponejvíce to vidáme dnes, kdy se hrůzostrašná abstrakta, považovaná za mazanice, chtějí rovnat tradičnímu umění, a je jedno, zda je to mazanice na plátně nebo v notovém sešitu. A přesto přitahuje!

To, co v umění vystupuje nejčastěji z oné mlhoviny, jakéhosi zásvětí svého vlastního obsahu jsou zde předně *záblesky bytí* (Heidegger). Umělec toto samozřejmě naplánovat nedokáže, není to apriorním záměrem. Jest to duch, který se skrývá tam, kde teprve ten, kdo se dílem zabývá, spatřuje v něm často to, co ani autor netuší, že do své práce vložil. Avšak i přesto, tento netušený výsledek spolupracuje s tím, proč měl jeho tvůrce potřebu vedomého ztvárnění celku, který jeho konzument sleduje, hodnotí, obdivuje nebo ztrácuje. Potom to, co vystupuje z oné mlhoviny jest hermeneutickým posláním, kdy umělecké dílo přeinterpretovává, sebou samým jinak každodenně žitou realitu jejím přetvářením v to víc, co jest usilováním každého, jako například směřovat dál, beze strachu, v pevném rozhodnutí, bez potřeby zpětného ohlížení, sebevědomě.

Všechnu tuto sílu umění dává, jak jinak, sebou samým. V hubě ponouká k odhodlání, malířstvím nadchne k prostoru, v románu příkladem, v poesii niterností zamýšlení. Všechno jsou to: *krásné filosofie člověka*.

© AJ Paris leden 2024

Z Á V Ě R

Nejsme daleko od toho, abychom se poprávu domnívali, že Milan Kundera je velkým spisovatelem zejména proto, že je neuchopitelný, zařaditelný jen sotva do známých kategorií a rovněž obtížně srovnatelný s těmi k nimž měl i tak nejbližší: *Sartre* a *Heidegger*. Toto všechno v sobě Milan Kundera ztělesňuje zejména proto, že se stejně jako jiní velcí myslitelé stal v zásadě vlastním každému po celém světě. Jeho odchod do Francie a způsob života celé věci jen nahrávali. V *tiché existenci bouřlivého západu* se snažil fungovat tak nenápadně, až fyzicky upadal téměř v zapomnění, aby tedy více oživoval, tímto *sebezacházením* za zástěny života, věc svého díla. Byla to nesporná etika, skromnost, ale i část jistého pobouření, jak se k němu nemalá část domácí společnosti v Čechách a na Slovensku zachovala. Stačilo pár rozporuplných článků v tisku a z Milana Kundery se stala osoba veřejně známá více touto skandalizací, než zájmem o vlastní dílo. Milan Kundera nereagoval. Stále nechával prostor tomu, aby žilo jeho dílo tím nejdůležitějším: je-li někomu nutné se o mně zajímat, čtěte mé knihy.

Ve Francii byla situace poněkud jiná, Pár dílčích studiových vystoupení oblíbenému autorovi uzajistilo trvalou pozornost také kvůli tomu, že byl divákům a fanouškům svých děl jednoduše sympatický. To, že Milan Kundera žil v Paříži, byla po celou dobu jeho působení pro francouze událost. Ztělesňoval pokračování existencialistických tradic se vzpomínkami na zlatou éru šedesátých a sedmdesátých let, což je pro současné francouze v jistém ohledu trauma, neboť vlivem *Sartra* a *Beauvoirové* se na tuto epochu stále vzpomíná jako na rozkvět společnosti, který však následně rychle upadal. V Milanu Kunderovi žila naděje, že se Francie vzdá k ještě jednou stejné revoltě národního sebeurčení.

Takto se přesahují hranice domoviny, takto se jedinec ocitá v *tiché existenci bouřlivého Západu*. Vykořeněn z vlastní společnosti, ale náležející všem, stejným dílem.

•

Když někdo umře na filmovém plátně, ozve se okamžitě elegická hudba, ale když v našich životech umře někdo z těch, které jsme znali, žádnou hudbu není slyšet. Je jen zcela málo úmrtí, které jsou s to námi hluboce otrást, dvě tři za život, víc ne. Smrt ženy, která byla jen epizodou, Rubense překvapila a rozesmutněla, nemohla jí však otrást, tím spíš, že ta žena odešla z jeho života už před čtyřmi lety a musel se s tím tehdy smířit.

I když se nestala v jeho životě o nic víc nepřítomná, než byla předtím, přesto se její smrtí všechno změnilo. Pokaždé, když si na ni vzpoměl, musil myslet nato, co se stalo s jejím tělem. Spustili ho v rakvi do země? Anebo ho dali spálit? Vybavil si její nepohnutou tvář pozorující samu sebe velkýma očima v imaginárním zrcadle. Viděl víčka těch očí, jak se pomalu zavírají, a byla to najednou mrtvá tvář. Právě proto, že ta tvář byla tak klidná, přechod ze života do neživota byl plynulý, harmonický, krásný. Ale pak si začal představovat, co se s tváří dělo dál. A to bylo hrozné.

(Milan Kundera, *Nesmrtelnost*, odd. 23)

----- ----- -----
----- -----

© AJ Paris leden 2024

*Když odjela, zůstala v nich dlouho stopa
té čarovné chvíle*

MK

© Jiří Adamec

MILAN KUNDERA

V TICHÉ EXISTENCI BOUŘLIVÉHO ZÁPADU

Adamec Jiří - Filosofický seminář - Katedra teorie
2024
A6, 100 výtisků

IČ 105-48-629/160